

ÉVFORDULÓK

Kétszáz éve született a „kaliforniai borkultúra atyja”

Haraszthy Ágoston kétszáz éve, 1812. augusztus 30-án született, a Bács-Bodrog vármegyei Újvidékhez közeli Futakon. Haraszthy Károly és Halász Anna egyetlen fiának gyermek- és ifjúkoráról szinte semmit sem tudunk. Később jogi tanulmányokat folytatott, s a császári testőrség tagja lett, majd állítólag József nádor magántitkára. A kancelláriai levéltár adatai szerint viszont 1837-ben vizsgálat indult Bács-Bodrog vármegyében, mivel a megye pénztárában jelentős hiány mutatkozott. Ekkor két nyugtát is találtak Haraszthy aláírásával, aki ekkor a megye tiszteletbeli aljegyzője volt. Így felmerült, hogy mindennek szerepe lehetett Amerikába történt kivándorlásában. Ő maga az 1844-ben Pesten megjelent könyvében (*Utazás Északamerikában*) egyetlen okként utazási kedvét jelölte meg. Az amerikai hatóságoknak viszont kiutazását azzal indokolta, hogy Kossuth híve volt, ezért üldözték. Ami kétségtelen: 1840. március 27-én indult el hazájából, s Bécs, Prága, Drezda, Lipcse, Magdeburg és Hamburg érintésével érkezett Londonba, ahol egy Párizsba tett kirándulást követően hajóra szállt az Újvilágba. Utazása során unokaöccse, Halász Károly kísérte, aki kalandvágyból csatlakozott hozzá. Szülei, lengyel származású felesége, Dedinszky Eleonóra és fiai, Géza, Attila, Árpád otthon maradtak a futaki birtokon.

Haraszthy és Halász szerencsésen megérkeztek New Yorkba, s innen indultak amerikai körútjukra. A Hudson folyón Albany-ig hajóztak, majd nyugatnak fordulva az Erie csatornán haladtak Syracuse-ig. Ezután a szárazföldön mentek Ontarióig, ahol ismét hajóra szálltak, egészen a Niagaráig. A Niagara folyó mentén vasúton utaztak Buffalóig. Rövid rochesteri kitérőt követően az Erie tavon Clevelandba, majd Detroitba hajóztak, s a Huron és Michigan tavakon keresztül egészen Milwaukee-ig folytatták útjukat. Innen indulva bejárták Wisconsin és Illinoist. Haraszthy aztán Wisconsinban, az azonos nevű folyó partján birtokot vásárolt, majd birtokán települést alapított „Széptáj” néven. Ez lett a későbbi Town Haraszthy, majd neve Sauk City-re változott, Pivány Jenő szerint pedig még Westfieldnek is hívták. Itt, Széptájon töltötték 1840–41 telét, s innen indultak tavasszal tovább nyugatra. Útközben felkerestek több indián törzset is. Végül útjukat New Yorkban fejezték be. Következett egy hosszabb hajóút, s 1842 januárjában már Bécsben voltak, majd Pesten keresztül utaztak haza, Bács megyébe.

Haraszthy még fél évet sem töltött itthon, futaki birtokait eladta, megállapodást kötött könyve kiadójával, s annak megjelenését meg sem várva, még 1842 őszén szüleivel, feleségével és gyermekeivel visszatért Amerikába, wisconsini otthonába. A visszaérke-

zést követő öt wisconsini év alatt sok minden történt Haraszthy életében. Újabb három gyermek apja lett, fűrésztelepet alapított, téglagyárat és malmot létesített, vegyeskereskedést nyitott, telek- és bérház spekulációval foglalkozott, hajótulajdonos, majd hadseregszállító lett. Birtokán búzát, rozst, kukoricát termesztett, szarvasmarha, juh- és sertésenyésztéssel foglalkozott. Sikertelen szőlő- és sikeres komló-termesztési kísérletei voltak, utóbbival megvetette a wisconsini sörkészítés alapjait. Aztán 1849-ben egész családjával átköltözött San Franciscóba, Kaliforniába, mert szíve mélyén szőlőtermesztésre vágyott! Ezért San Diegoban 160 acre földet vásárolt, s ezen letelepedve gazdálkodni kezdett. Európából, talán éppen Magyarországról hozatott szőlővesszőkkel kísérletezett, eleinte sikertelenül. A következő évben San Franciscótól délre vásárolt 320 acre, 1856-ban pedig további 640 acre földet, s hazulról hozott szőlő, Alexandriai Muskotály és Zirfandel nemesítésével kísérletezett.

Még 1857-ben San Franciscótól 60 km-re északra, Sonomába költözött, és eddigi tapasztalatait felhasználva szőlészetet és borgazdaságot rendezett be, rezidenciáját pedig *Buena Vista Ranche* névre keresztelte. Elmondhatjuk, hogy itt végre ráköszöntött a siker. 1858-59-ben boraival díjakat nyert a Kaliforniai Állami Mezőgazdasági Társulat kiállításain. A társaság felkérésére előbb jelentést írt Kalifornia szőlőtermesztéséről és borgazdaságáról, 1861-ben pedig a társaság elnökhelyettese lett. Kalifornia vezetése fejébe vette a szőlő itteni elterjesztését. Meghallgatták a sikeres Haraszthyt is, aki szerint a dolgot az európai szőlő- és borgazdálkodás tanulmányozásával kell kezdeni, amire ő kapott megbízatást. Nyugat-Európába utazott, s több országban is tanulmányozta a szőlőművelést. Útja során 1400 szőlőfajta csaknem százezer tökéjét vásárolta össze. A szállítmányok 1862. januárban érkeztek San Franciscóba. Még ugyanebben az évben megjelent *Grape Culture, Wines and Wine-Making* (New York, 1862) című szakkönyve.

Emlékköve Kaliforniában

Sikeres vállalkozását azonban néhány év múltán eladta, s újabb fordulat következett kanyargós életútján. 1868-ban családjával együtt Nicaraguába költözött, ahol ültetvényt és fűrésztelepet létesített. Felesége hamarosan elhunyt sárgalázban. De rá is leselkedett a vég. 1869. július végén szokásához híven kilovagolt, hogy megtekintse fűrészmalmaikat. Munkásaival beszélt, majd a közeli folyó felé tartott. Többé azonban nem tért vissza. Később lovát megtalálták egy fához kötve, nyomai egy fához vezettek, amelynek nagy ága átnyúlt a folyón, ám középen el volt törve. A keresésére indultak és arra a következtetésre jutottak, hogy a faág segítségével át akart kelni a folyó túlsó partjára, de az ág letört, s folyóban nyüzsgő aligátorok martaléka lett. Látni senki sem látta a történetet, mindez csupán valószínűsíthető.

Az viszont tény, hogy a kaliforniai szőlőtermesztés a mai napig is Haraszthy Ágostont tartja megalapítójának, és a „kaliforniai borkultúra atyjaként” emlegetik.

Polgárdy Géza

125 éve született Matolcsy Sándor, a második csurgói iskolaalapító

Az egyházi iskolák jó négy évtizeddel az államosítás után megkezdett újraindulását megterhelte az 1948-as év öröksége. Jószerivel csak egy egyházi iskola, a Debreceni Református Kollégium maradhatott maradéktalanul jogfolytonos. Hiába álltak olyan nagyformátumú egyéniségek a fenntartó testületek élén, akiknek tevékenységét a világháború utáni években is elismerték.

A Csurgói Református Kollégium a politikával való egyezkedésben, szívós küzdelemben, a Reményiki „ahogy lehet” szellemében egészen odáig jutott, hogy a négy egyházkerületi középiskola (Debrecen, Sárospatak, Budapest, Pápa) mellett megmaradhatott volna egyházi intézménynek. Ebben a legfelsőbb állami vezetők ígéretét is bírták. Ehhez dr. Matolcsy Sándor (Kaposvár, 1887 – Budapest, 1962), egy ambiciózus, nagyformátumú igazgatótanács elnök kellett, aki 23 éves áldásos tevékenysége